

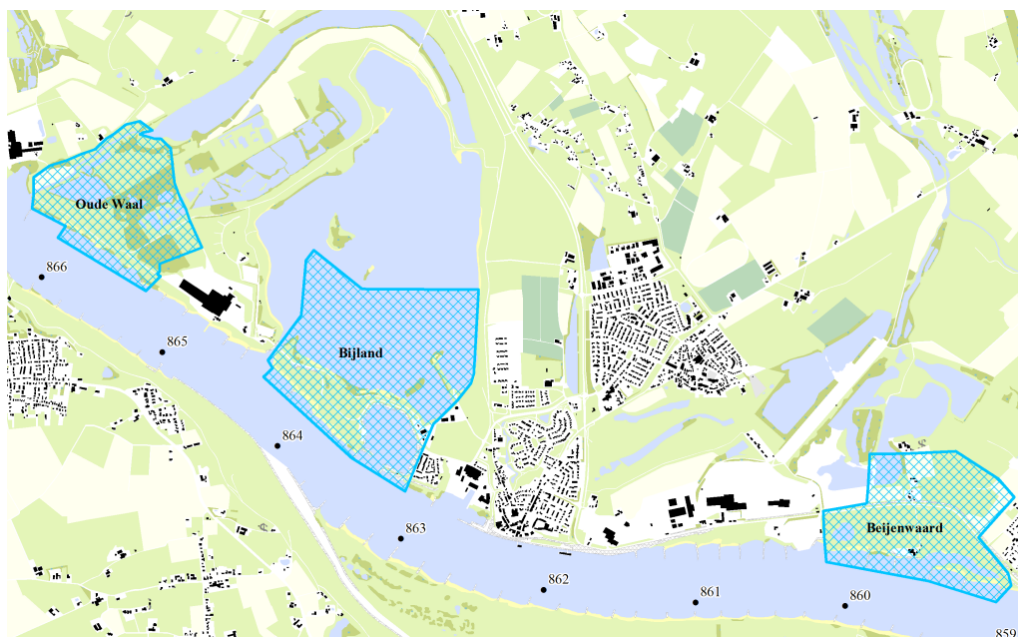
Memo

Onderwerp:	Effectbeoordeling landschap, alternatieven overnachtingshaven Lobith
Project:	13M3011
Opgesteld door:	Lisette Dam
Bestemd voor:	Projectteam Overnachtingshaven Lobith
Documentcode:	13M3011-017
Status:	Definitief
Datum:	30 april 2014

1. Algemeen

In de omgeving van Lobith wil het Ministerie van Infrastructuur en Milieu het aantal ligplaatsen vergroten en ligplaatsen realiseren voor grotere schepen. Provincie Gelderland kijkt samen met Rijkswaterstaat en Gemeente Rijnwaarden naar een locatie voor een nieuw te realiseren overnachtingshaven.

Voor de realisatie van een overnachtingshaven Lobith zijn drie locaties opgegeven: Beijenwaard, Bijland en Oude Waal (figuur 1). Per zoekgebied zijn verschillende alternatieven mogelijk. Dit levert in totaal 11 alternatieven op (tabel 1). De beschrijving van de alternatieven en bijbehorende schetsontwerpen zijn opgenomen in de Uitgangspuntennotitie overnachtingshaven Lobith (document 13M3011-003).

Figuur 1: Ligging potentiële locaties voor realisatie overnachtingshaven

Tabel 1: Weergave per locatie van 11 alternatieven met korte beschrijving

Beijenwaard	Bijland	Oude Waal	Tuindorp
1. Grote haven buitendijks (gehele gebied)	5. Grote haven in plas met havenmond ter plaatse huidige overnachtingshaven	9. Grote haven zonder rekening te houden met oevergeul en oostelijk gelegen havenmond	11. Moderniseren bestaande overnachtingshaven Tuindorp
2. Grote haven deels binnendijks met westelijke gelegen havenmond	6. Grote haven op land met havenmond ter plaatse huidige overnachtingshaven (inclusief een kleine strook van de plas)	10. Kleine haven wel rekening houdend met oevergeul en westelijk gelegen havenmond	
3. Kleine haven buitendijks met westelijk gelegen havenmond	7. Kleine haven in plas met nieuwe westelijk gelegen havenmond		
4. Kleine haven deels binnendijks met oostelijk gelegen havenmond	8. Kleine haven op land met havenmond ter plaatse huidige overnachtingshaven		

Dit document bevat ook het beoordelingskader met daarin onder meer het aspect landschap, dat is onderverdeeld in 2 criteria:

- Aantasting of verlies van waardevolle landschappelijke elementen, lijnen of gebieden;
- Aantasting of verlies van aardkundige waarden (geomorfologie).

In deze notitie wordt per criteria een beschrijving gegeven van deze effecten in vergelijking tot de huidige situatie. In bijlage 1 is een samenvattende tabel opgenomen met de oordelen per criterium en in bijlage 2 is een overzicht van gebruikte literatuur weergegeven.

2. Beleidskader

Beleid en bescherming op rijksniveau

Het Rijk heeft in 2004 twintig karakteristieke gebieden in Nederland aangewezen als Nationaal Landschap. Nationale landschappen zijn gebieden met internationaal zeldzame of unieke en nationaal kenmerkende landschapskwaliteiten, en in samenhang daarmee bijzondere natuurlijke en recreatieve kwaliteiten. Het doel voor de Nationale Landschappen is om landschappelijke, cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten te behouden, duurzaam te beheren en waar mogelijk te versterken.

In het ruimtelijk beleid spelen naast landschappelijke waarden kwaliteiten een rol die zijn benoemd in het kader van de Monumentenwet. Het gaat daarbij om historische buitenplaatsen, stads- en dorpsgezichten, gebouwde rijksmonumenten en archeologische monumenten. Deze kwaliteiten zijn bij rijksbesluit vastgesteld.

Beleid en bescherming op provinciaal niveau

Het gebied is volgens het provinciaal beleid waardevol landschap en behoort tot het nationale landschap Gelderse Poort.

Waardevolle landschappen zijn gebieden met (inter)nationaal en provinciaal zeldzame of unieke landschapskwaliteiten van visuele, aardkundige en/of cultuurhistorische aard, en in relatie

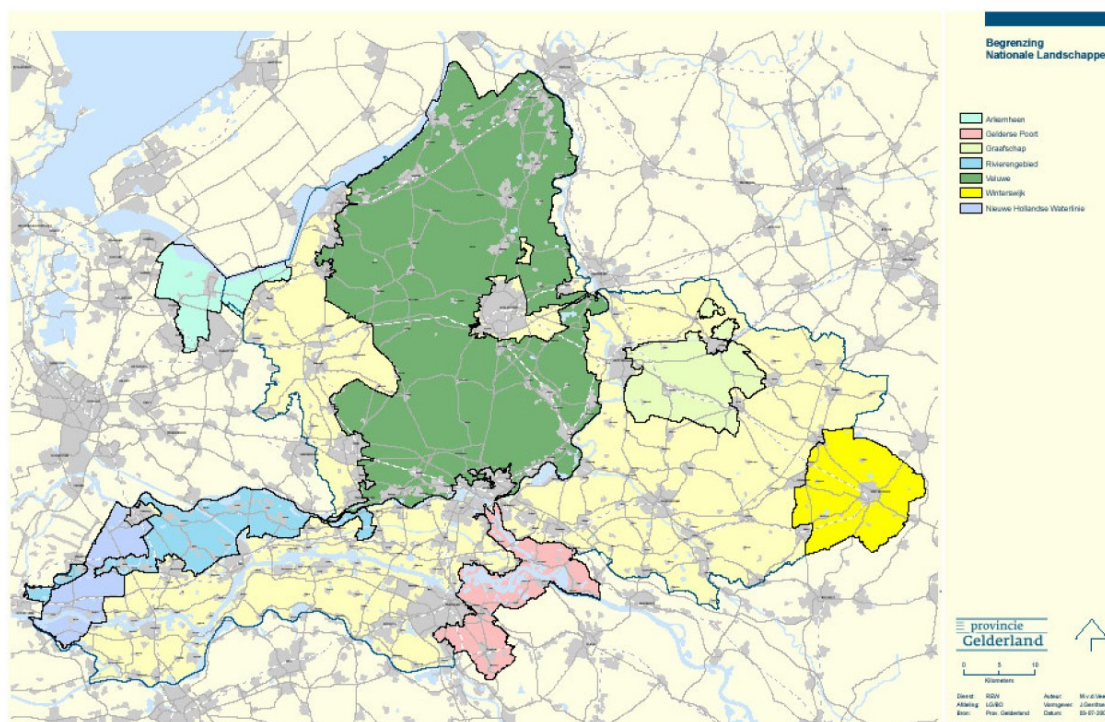
daarmee bijzondere natuurlijke en recreatieve kwaliteiten. Het ruimtelijk beleid voor waardevolle landschappen is het behouden en versterken van de landschappelijke kernkwaliteiten. In de waardevolle landschappen geldt in principe het 'ja, mits'-beleid. Waar waardevolle landschappen echter samenvallen met EHS, zoals voor de 3 zoekgebieden het geval is, geldt het 'nee, tenzij'-regime vanwege de samenloop met de EHS. Aantasting van de kernkwaliteiten is niet mogelijk tenzij een groot maatschappelijk belang aan de orde is en er geen alternatieven elders zijn. Is er sprake van een groot maatschappelijk belang en ontbreken alternatieven elders, dan kan de activiteit plaatsvinden op voorwaarde van compensatie van de landschapskwaliteiten buiten het deel van het Waardevol landschap dat samenvalt met de EHS. De kernkwaliteiten van de waardevolle landschappen zijn uitgeschreven in de streekplanuitwerking Kernkwaliteiten Waardevolle landschappen (2006). De zoekgebieden vallen onder de deelgebieden Uiterwaarden en Rijnstrangen.

In de Nationale Landschappen is het ruimtelijk beleid uit het Streekplan 2005 van toepassing. In het Streekplan Gelderland 2005 'Kansen voor de regio's' zijn de volgende doelen van het ruimtelijk beleid voor de Gelderse landschappen:

- het in stand houden van de variatie aan Gelderse landschappen;
- het behouden van de openheid van karakteristieke open landschapseenheden (waardevolle open gebieden);
- het versterken van de samenhang in karakteristieke landschappen (waardevolle landschappen);
- het verbeteren van de kwaliteit en toegankelijkheid van het landschap.

De Nationale Landschappen vallen voor een groot deel samen met de waardevolle landschappen.

Dit geldt ook voor het nationaal landschap "Gelderse Poort" (figuur 2).

Figuur 2: Ligging nationaal landschap Streekplanuitwerking Nationale landschappen (Provincie Gelderland, 2007)

De provincie werkt aan een Omgevingsvisie, welke in de plaats komt van het Streekplan Gelderland. De uiteindelijke vaststelling van de omgevingsvisie en omgevingsverordening is eind 2013. Tot die tijd blijft het Streekplan Gelderland 2005 als ruimtelijk beleidskader gelden voor landschap.

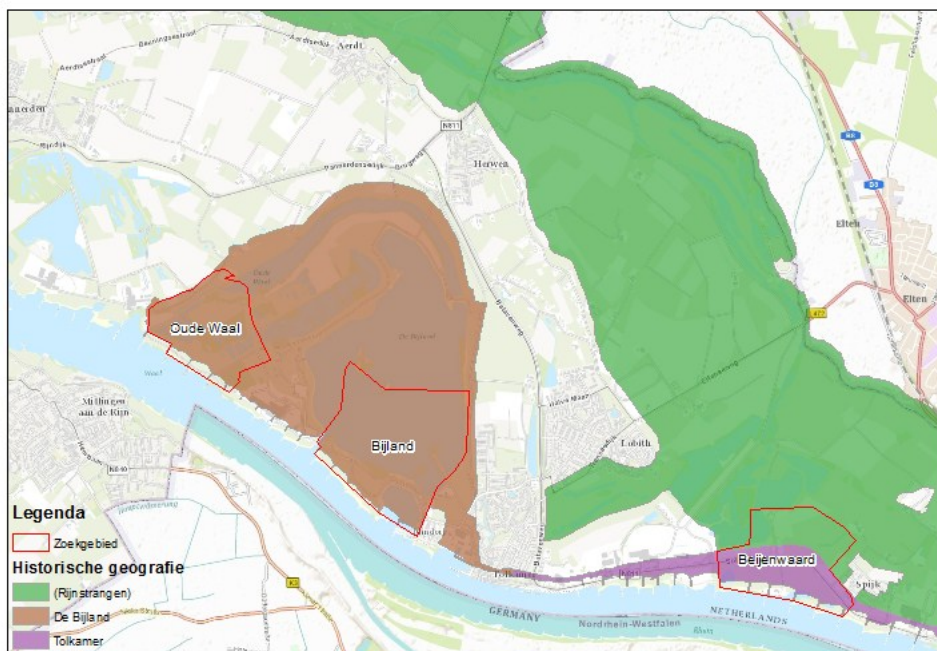
Naast het provinciaal beleid is het programma Waalweelde. In het programma werken diverse partijen onder regie van de provincie Gelderland samen. Het programma WaalWeelde is er op gericht om de Waal en haar omgeving mooier, veiliger, natuurlijker en economisch sterker te maken. De zoekgebieden vallen onder deelgebied Oost 1. Hier wordt vooral samengewerkt aan de ontwikkeling van mogelijkheden voor recreatie en natuurbeleving. Onder andere via het doortrekken van het Waalpad; het pad loopt nu van Loevestein tot Beuningen, straks helemaal tot aan Lobith. Het project Waalweelde heeft tevens een gebiedsgerichte uitwerking opgeleverd. Voor het hoog dynamische rivierlandschap bij Rijnwaarden geldt de karakterisering Wilde Waal met als kernkwaliteit dynamische rivier(natuur). Opvallend is dat het landschap wordt opgevat als een herinneringslandschap. Waalweelde adviseert speciale aandacht te wijden aan de kunstwerken van de waterverdeling en de controle hierover.

3. Effectbepaling op waardevolle landschappelijke elementen, lijnen of gebieden.

Op basis van de schetsontwerpen is een inschatting gemaakt van de effecten op waardevolle landschappelijke elementen, lijnen of gebieden. Voor de term landschap is gebruik gemaakt van de Handreiking Cultuurhistorie in m.e.r. en MKBA (W+B, RCE & Projectbureau Belvedere, 2008).

Het gebied waarin de drie zoekgebieden liggen wordt gekenmerkt als het rivierenlandschap bestaande uit uiterwaarden en zomerbed. De riviergebonden geomorfologische kenmerken zoals kommen en oeverwallen zijn minder ontwikkeld dan verder westelijk in het rivierengebied. De oeverwallen zijn relatief smal en klein, samenhangend met de vele tracéwisselingen die de rivier hier heeft gekend. Voor de historie van de verschillende lopen van de rivier wordt verwezen naar de Effectbeoordeling archeologie en cultuurhistorie (Heunks, 2013). Bij de Beijenwaard ligt een deel binnendijks, de overige gebieden liggen buitendijks. Het rivierengebied hier is open van structuur met vrij scherpe grenzen tussen de verschillende begroeiingen: grasland, wilgebos en open water. De Oude Waal is een opgevulde meander van een oude rivierarm, welke is afgesloten van de rivier. Grote delen van de zoekgebieden Oude Waal en Bijland en de omgeving daarvan zijn ingrijpend gewijzigd door delfstoffenwinning voor de baksteenindustrie. In de nabijheid van alle 3 de zoekgebieden zijn steenfabrieken gelegen langs de rivier aanwezig. De huidige bandijken (winterdijken) liggen grotendeels op oude tracés, herkenbaar aan de vele binnen- en buitengedijkte wielen. Verspreid door het gebied komen tal van oude dijken en kaden voor die veelal niet meer functioneel zijn, maar die spreken van de strijd tegen het rivierwater. Bij de Oude Waal ligt een oeverwal op de zomerdijk direct langs het water.

Cultuurhistorische kwaliteiten zijn verweven in het landschap, zoals talrijke historische boerderijen, plaatselijk op terpen, en relictten van verdedigingswerken. De strijd tegen en het leven met het rivierwater heeft zeer hoge cultuurhistorische kwaliteiten opgeleverd met dijken met wielen, kaden, binnendijkse afwateringsstelsels, bebouwing op hogere plaatsen. Het gaat hierbij om restanten van dijken rondom de Bijland en Oude Waal, en de bedijking van de locatie Beijenwaard. De historie van de totstandkoming deze lijnelementen is opgenomen in de Effectbeoordeling archeologie en cultuurhistorie (Heunks, 2013).

Figuur 3: Ligging historisch geografisch waardevolle gebieden ten opzichte van de ligging van de zoekgebieden (bron: Provinciaal Georegister).

In figuur 3 zijn de historische geografisch waardevolle gebieden van de provincie Gelderland weergegeven. De zoekgebieden Oude Waal en de Bijland en de huidige overnachtingshaven bij Tuindorp liggen in het historische geografisch waardevolle gebied bekend onder de naam De Bijland. De historische geografie kent hier een geringe waarde en is sterk aangetast.

De realisatie van een overnachtingshaven in het zoekgebied de Oude Waal maakt dat het door delfstoffenwinning aangetaste landschap verder aangetast wordt. De aantasting van historische geografie wordt vanwege de beperkte waarde als niet significant beschouwd. De beide alternatieven scoren wel negatief. De nog aanwezige landschappelijke kenmerken gaan verloren of worden aangetast. Gezien het reeds vergaand versnipperde en verrommelde beeld van het huidige landschap is het negatieve effect echter gering.

Het landschap van het zoekgebied Bijland is door delfstoffenwinning sterk aangetast en kenmerkt weinig historische geografische structuren. Hierdoor scoren de alternatieven beperkt negatief op het aspect landschap. De aantasting van de nog aanwezige landschappelijke kenmerken door de alternatieven op land zijn negatief beoordeeld in vergelijking met de alternatieven in de plas. Het alternatief Groot in de plas tast nauwelijks landschappelijke kenmerken aan en scoort neutraal.

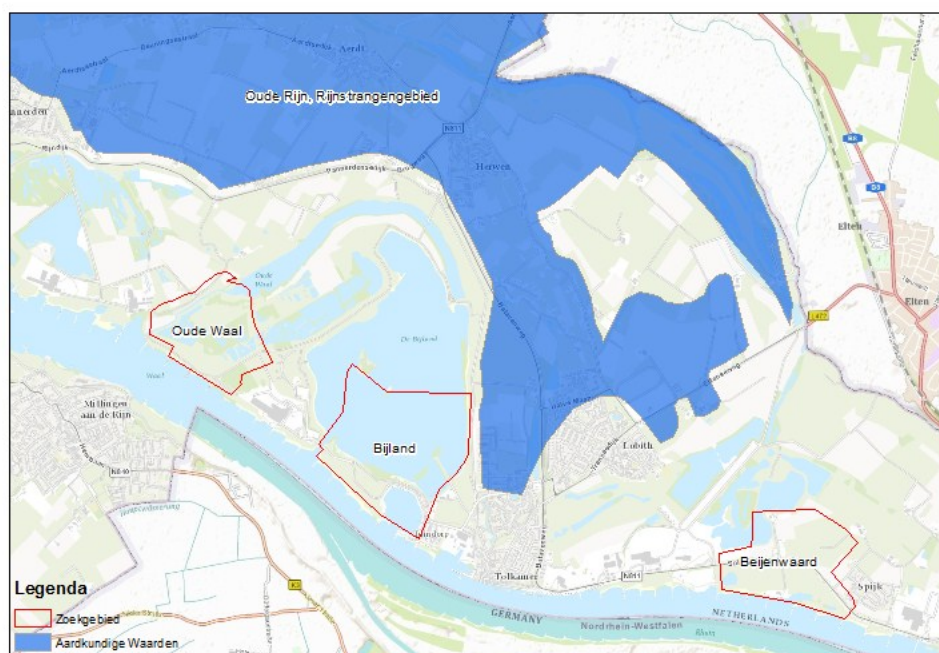
Het buitendijks gelegen deel van het zoekgebied Beijenwaard ligt in het historisch geografisch gebied genaamd Tolkamer (Provinciaal Georegister). Dit gebied wordt gekenmerkt door een hoge waarde en is niet aangetast. Het binnendijks gelegen gebied behoort bij het gebied Rijnstrangen en betreft historische uiterwaarden die na 1850 binnengedijkt zijn. Het realiseren van een overnachtingshaven op deze potentiële locatie maakt dat de afzettingen en morfologie van het oud land dat relatief intact is aangetast worden. De alternatieven scoren hierdoor negatief. Daarnaast scoren de alternatieven waarbij de dijk als landschappelijk

lijnelement doorbroken wordt negatiever dan de buitendijks gelegen alternatieven. Er is sprake van significant negatief effect, waardoor deze alternatieven sterk negatief zijn beoordeeld.

Het moderniseren van de bestaande overnachtingshaven bij Tuindorp tast geen enkele landschappelijke waarde aan en scoort neutraal.

4. Effectbepaling op aardkundige waarden

In de nabijheid van de zoekgebieden ligt het aardkundig waardevolle gebied Oude Rijn en Rijnstrangen (figuur 2). Het aardkundig waardevolle gebied wordt gekenmerkt door afzettingen van de Rijn die hier in het verleden heeft gestroomd en het landschap heeft gevormd (Holocene afzettingen). Naast enkele oude lopen van de rivier liggen hier brede oeverwallen met komgebieden. Het gebied is op redelijk veel plekken aangetast, maar in z'n geheel vormt het een goed beeld van een compleet rivierenlandschap. De afzettingen zijn relatief jong, enige bodemvorming heeft plaatsgevonden en worden in de bodemkunde aangeduid als ooivaaggronden en poldervaaggronden.

Figuur 4: Ligging aardkundig waardevolle gebied Oude Rijn en Rijnstrangen ten opzichte van de ligging van de zoekgebieden (bron: Provinciaal Georegister).

De zoekgebieden Oude Waal, Bijland en Beijenwaard en de huidige overnachtingshaven bij Tuindorp liggen niet in het aardkundig waardevolle gebied, het zoekgebied de Bijland grenst er wel aan. De verwachting is dat de realisatie van een overnachtingshaven in de Bijland geen significant effect heeft op de aardkundige waarden van de Oude Rijn en Rijnstrangen.

Bijlage 1 - Effectbeoordeling landschap

Zoekgebied	Alternatief	Landschappelijke elementen	Aardkunde
Beijenwaard	1. Groot, buitendijks	-	0
	2. Groot, binnendijks	--	0
	3. Klein, buitendijks	-	0
	4. Klein, binnendijks	--	0
Bijland	5. Groot in de plas	0	0
	6. Groot op land	-	0
	7. Klein in de plas	-	0
	8. Klein op land	-	0
Oude Waal	9. Groot	-	0
	10. Klein, incl. oeversgeul	-	0
Tuindorp	11. Moderniseren Tuindorp	0	0

Bijlage 2 – Literatuur

- Witteveen & Bos, Rijksdienst voor Cultuurhistorisch Erfgoed & Projectbureau Belvedere, juni 2008 (eindrapportage) Handreiking Cultuurhistorie in m.e.r. en MKB
- Eckhart Heunks en Ferdinand van Hemmen, juli 2003 (concept) Zoeklocaties nieuwe overnachtingshaven Lobith, Archeologische en cultuurhistorische inventarisatie: bureauonderzoek, Adviesdocument EH-022013
- PGR Gelderland (<http://www.provinciaalgeoregister.nl/georegister/Gelderland>)
- Streekplan Gelderland 2005 'Kansen voor de regio's', Provincie Gelderland